

פסקי תשובות

בירור הלכה

הטעם על פי דברי המהרי"ט בתשובותיו שכתב דלא אמרין אי עבד לא מהני אלא במקום דאי נימא לא מהני יתקן המעשה שעשה ולא יהא עוד האיסור לעושה ולא יחשב לו למעשה כלום, מה שאין כן במקום שהאיסור כבר נעשה, ואפילו אי נאמר דלא מהני המעשה קיים ולא נתקן בזה האיסור כהאי גוונא נמי כולי עלמא מודי דאי עבד מהני, ובהא מיישב שם לענין השוחט בשבת דשחיטתו כשרה ולא אמרין אי עבד לא מהני ע"ש [וכעין זה הביא בנתיבות המשפט גבי שליחות בקטן]. ועיין במלא הרועים, ועוד עיין בזה שו"ת משנה הלכות. ועוד עיין שם שהביא מעם נוסף לזה מדוע אינו צריך הטפת דם ברית על פי תשובת המהרי"ט אלגזי בספרו שמחת יום טוב^א שכתב שלא נאמר כלל זה אלא באיסור שנתפרש להדיא בתורה, מה שאין כן איסור מילה בשבת לא נתפרש להדיא בתורה, וצ"ע. ולקמן יתבאר אם יש חיסרון בעצם מה שנעשה הדבר בשבת, המילה ומבילה אליבא דהרי"ף הרמב"ן והרמב"ם בעי בית דין.

ג. האם מותרים הדיינים לקבל גרים בערב שבת ויום טוב. לכאורה נידון זה אם מותר לערוך את משפט הגירות בערב שבת תלוי במחלוקת הפוסקים בחו"מ סימן ה' סעיף ב'. דהנה בירושלמי ביצה^ב איתא: "רבי אחא ורבי חזקיה בשם רבי אבהו אמרו: אסור לדון בערב שבת". ומקשינן ממתניתין סנהדרין ל"ב ע"א דתנן: "אין דנין בערב שבת ובערב יום טוב דיני נפשות, שמע מינה: הא דיני ממונות דנין". ועוד הקשו מדרגו רבי חייא "וכן דנין דיני ממונות בערב שבת". ומסקי, כאן להלכה, וכאן לדברי תורה, עכ"ד הירושלמי. פירש בסמ"ג^ג שבמשנה איירי מדברי תורה שדנין, ורב אבהו איירי מדברי סופרים שאין דנין. ושלושה טעמים נמצאו בדברי הפוסקים לגזירת חכמים זו שגזרו שלא לדון בערב שבת ויום טוב. הר"ן בכתובות^ד כתב וז"ל: "ושעמא דמלתא, משום דלמקבע זימנא ולדון בלחוד אסור, לפי שהדין צריך מתן ועיון, ואתי לאמנועי מצורכי שבת ויום טוב", עכ"ל. מבואר בדבריו שתי טעמים לדון זה א'. משום דחיישינן שמא יעוותו את הדין מפני טרדתם. ב'. משום חשש משום ביטול כבוד שבת במה שימנעו מהכנת צורכי שבת. והנה טעם זה שכתב הר"ן בראשונה משום החשש שמא יעוותו הדין [שהוא הטעם המובא גם בדרכי משה^ה]: "דמרידי בצרכי שבת ואינן יכולין להיות מתונים בדיון" לכאורה אינו שייך במשפט הגר. ואף הטעם השני יכיל באופן שימצאו מי שעוסקים בצורכי הדיינים ומכניסם בעבורם את צורכי השבת. וכך פסק הלבוש^ו שאינו איסור מעיקר הדין, אלא הוא איסור התלוי במעם, וכשבטל הטעם כגון שכשרואים שבעלי הדין אינם מרודים בהכנות השבת אין איסור להזמין לדון כמו שדקדק הסמ"ע^ז בדבריו וכך פסק הב"ח^ח. לעומתם מדברי המור"ם והב"י^ט משמע שאיסור זה שראו חכמים לאסור לדון בערב שבת ויום טוב הוא איסור גמור בכל גוונא, גם בזמן שרואים שאינם מרודים כלל, וכן מפורש בבבלי יוסף ב"מ^י בזה"ל: "ולי נראה דאסור להם לדון דלא פלוג רבנן ואף דהבעלי דינים והדיינים אידי ואידי לא מרידי וכן כל הפוסקים סתמוה", עכ"ל. והנה לפי שיטה זו לכאורה אסור לערוך את משפט הגירות בערב שבת ויום טוב גם אם יש מי שמכין עבור הדיינים את צורכי השבת. ומצינו שאחר שהביא בספר קרית מלך רכ"ג את דברי הב"ח הנ"ל הפוסק כדעתו של הר"ן, כתב: "דבכהאי גוונא ליכא מאן דפליג שיכולים לדון בערב שבת, ועל זה סמכו האידנא שדנין בערב שבת אפילו באיסור, כגון לתת גט וחליצה בשעת הדחק בערב שבת. וכן המהר"א ענתבי בספר פני הבית^י דחה דברי הברכי יוסף, והסכים להב"ח וסיעתו. ע"ש. וכן כתב הערך השלחן בהשמטות^י. ע"ש. ואחר שהביא הגר"ע יוסף דבריהם בשו"ת יביע אומר^י כתב בזה"ל: "כיום רוב הדיינים אינם מרודים בהכנת צרכי שבת בעצמם, ומשום הכי שפיר דמי למעבד עובדא לחלוץ בערב שבת, וההומנה מאחמול, עכ"ל. ועוד עיין במה שהארכנו זה בספרי אוצר פסקי חושן משפט סימן ה' סעיפים א' ב'." ומכאן נראה לדמוי מילתא למילתא ולחזיר לערוך סדר גירות בערב שבת.

ד. האם מותר לבן חוצה לארץ לשבת בבית דין לגזור בארץ ישראל ביום טוב שני של גליות. כתב הג"ד בצלאל שטרן בעל שו"ת בעל החכמה בספרו אהלך באמתך^י דמלשון השו"ע שכתב: "הואיל ומבילת גר צריך

קבלת גרים בערב שבת

טעמי הדין והנפק"מ לענין גירות

שמסדרים גט וחליצה בערב שבת

גזיר ביום טוב שני

מקורות וצייונים

א. סימן מ"ו. ב. ח"ב סימן ל"ז. ג. שבת סימן ג"ז. ד. סימן ט"ז. ה. סימן ר'. ו. להגר"א ארלנגר יבמות דף מ"ז ע"ב. ז. ח"א סימן ס"ט. ח. סימן קפ"ב ביאורים ס"ק א'. ט. ערך אי עבד לא מהני. י. חלק ב' סימן י"ג. יא. סימן מ"ב. יב. פרק ה' הלכה ב' וסנהדרין פרק ד' הלכה ר'. יג. עשין צ"ח דף קפ"ח. יד. דף א ע"ב. טו. ס"ק א'. טז. בתור"מ שם סעיף ב'. יז. שם ס"ק ב'. יח. שם סעיף ג'. יט. עיין פרישה ח"י"מ סימן ה' סעיף ג'. כ. בתור"מ שם סעיף ג'. כא. שם ס"ק ד'. כב. ח"ב בית מושב, סימן ה' ס"א. כג. חו"מ סימן ה'. כד. סימן ה'. כה. ח"ג אבן העזר סימן ג' אות ט'. כו. יום טוב שני של גליות סעיף מ"ב הערה ג"ז.